

הַלְבוֹת פֶּסַח סִימָן תַּמְד תַּמְד

ביאורים ומוספים

1) ולגבי דרשת שבת הגדול, כתב לעיל (סי' תכט ס"ק ב) שכשחל ערב פסח בשבת מקדימים את הדרשה לשבת שלפני כן. ולענין תענית בבוחות כשחל ערב פסח בשבת, ראה שו"ע ורמ"א לקמן (סי' תע ס"ב).

2) ואף שהבדוק תוך שלושים יום קודם החג, כתב הרמ"א לעיל (סי' תלו ס"א) שאינו מברך על ביעור חמץ, הרי ביאר המשגיב שם (ס"ק ד) שחייב הברכה הוא דקא כשמצניע את החמץ שימצא כדי לבעור למחרת שאו הבדיקה היא תחילת הביעור, ולכן הבדוק תוך שלושים יום אינו מברך כיון שאינו עתיד לבער את החמץ אלא רק מפנה אותו מן הבית, מה שאין כן כאן שעתידי לבער למחרת את החמץ שימצא.

3) וכן לענין אכילה קודם הבדיקה, כתב לקמן (סי' תע ס"ק ו) שאסור לאכול גם כשהבדיקה בליל י"ג.

[משנ"ב ס"ק ב]

שְׁלֵקְתָּוּ בַּעֲרֵב־שֶׁבֶת אִי אֶפְשָׁר לְבַדְקָא.

4) ולבדוק בליל שבת, כתב הבי"י שאי אפשר, שהרי אסור לטלטל את הדב, ואף שעשה דוחה לא תעשה, גם במצוות דרבנן [כמו שכתב המג"א סי' תמו ס"ק ב בשם השליהן], ואם כן תדחה מצות הבדיקה את איסור טלטול הנר, כתב האבני שוהם (דף ס"א, ג) שכיון שאפשר לבדוק בליל י"ג, אין לומר בזה שמצות בדיקת חמץ תדחה את איסור טלטול הנר, ועוד, שבשביל הבדיקה צריך לטלטל את הנר עוד קודם התחלת הבדיקה, ואז הרי עדיין אינו מקיים 'עשה' שחבל לדחות את האיסור, והש"י חמד (מערכת חמץ ומצה סי' ה אות יד) תירץ שטלטול הנר הוא איסור חמור, ואין עשה דוחה איסור חמור.

[משנ"ב ס"ק ג]

וְצִרְיָה לְהַתֵּירוֹ לְהַנְיָחוֹ בְּמָקוֹם מְצֻנָּע.

5) והחושש להשאיר חמץ לסעודות השבת שמא יבא לידי מכשול, כתב בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"א סי' קנ"ה) שטוב שיקיים את שתי סעודות השבת במצה עשירה, ואכלנה רק בזמן שרשאי לאכול חמץ [וכיון שאוכל אותה לסעודת שבת המחויבת בפת, יברך עליה המוציא וברכת המזון].

[משנ"ב ס"ק ד]

וּבְשֶׁבֶת זֶה מְשַׁמְּטִים לְהַתְּפִלֵּל, וְלֹא יִצְרִיכוּ הַרְבֵּה.

6) ואף בכל ערב פסח הדין כן, כמו שכתב לעיל (סי' תכט ס"ק יג), כדי שיגמור סעודתו קודם ד' שעות. והגרי"ח זוננפלד (סדר ערב פסח שחל בשבת אות ה) כתב, שבשבת זו בכל בתי הכנסיות משכימים להתפלל כשיאיר היום.

7) ולענין אמירת הפיוטים של שבת שלפני פסח [ויצרות], לנהגים לאומרים בשאר השנים, כתבו הפמ"ג (סי' תל משב"ז ס"ק א) והא"ר (שם ס"ק ב) שאומרים אותם אף כשחל ערב פסח בשבת. והגרי"ח זוננפלד (שם) כתב, שבשבת זו אין אומרים אותם. [ויש הנהגים להקדים ולאומרים בשבת שלפני כן (מהרי"ל מנהגים הלכות ערב פסח אות י)].

[משנ"ב ס"ק ה]

דְּהָא אָסוּר לְאַכְלָא מִצֵּה בְּעֵרְב־פֶּסַח.

8) אכן לענין לחם משנה, הורה החו"מא לבני ביתו (אגרות חו"מא ח"א סי' קפ"ח) שלא ישאירו לשם כך חמץ, אלא יצרפו מצה בלחם משנה. והוסיף הגרי"י קניבסקי (ארחות רבנו פסח עמ' יא), שיעטוף אותה בשקית נילון כדי שלא תיגע בחלה, שגם באופן זה יוצא ידי חובת לחם משנה, ואף שיתכן שלחם שאינו ראוי לאכילה אינו המשך במילואים עמוד ז

[משנ"ב ס"ק טז]

מְגַל מְקוֹם לְבַעַל הַחֻמֵץ עֲצָמוֹ קָנְסוּ וּבְגֵן שְׁלֹא יִהְיֶה מִן הַדְּמִים.

23) ובני ביתו של בעל החמץ הסמוכים על שלחנו, כתב הדעת תורה (סי' ד"ה והנה) שגם להם אסור ליהנות מחליפי החמץ, וכעין שכתב בשו"ת הרדב"ז (ח"ו סי' ב' אלפים קכג) לענין מי שעבר על דין 'אין מבטלין איסור לכתחילה', שלא רק עליו נאסר ליהנות ממה שביטל, אלא אף על בני ביתו הסמוכים על שלחנו. [וכדברי הרדב"ז כתב הט"ז (י"ד סי' צט ס"ק י) בשם מהרש"ל].

[משנ"ב שם]

וְאִינוּ מְתוּ לְדִירָה אֶלָּא בְּשֶׁמְכָרוּ אוֹ הִתְּלִיפוּ אַחֲרֵים חֻמְצוֹ שְׁלֹא בְּיָדֵיהֶם.

24) ואם אשתו החליפה את החמץ שלא בידיעתו, כתב הדעת תורה (סי' ד"ה ובמש"ל) שהרי זה כאילו החליף הוא בעצמו, משום שאשתו כגופו.

[משנ"ב שם]

וְיֵשׁ לְהַתְּמִיר פְּדֻעַת פּוֹסְקִים אֵלּוּ שְׁלֹא בְּמָקוֹם הַפֶּסֶד מְרַפָּה.

25) וכן לענין מומר שמכר לו חמץ בטעות [שסברו שדינו כנכרי], כתב לקמן (סי' תמ"ח ס"ק יא) שאחר הפסח רשאי לומר לו למכור את החמץ לנכרי ויהיו הדמים מותרים. וכן לענין מי שהיה בערב פסח בספינה ולא היה עמו נכרי, והפקירו בפני עדים, כתב שם (ס"ק כה, ובשעה"צ ס"ק עג) שבמקום הפסד מרובה יש לסמוך אחר הפסח להקל ולמכרו לנכרי.

[משנ"ב שם]

אם לָקַח אֶת חֻלִּיפֵי הַחֻמֵץ לְאַחַר זְמַנּוֹ.

26) ואם קיבל תמורת החמץ המחאה [שיק], דעת הגר"ע קרליץ (סידור פסח כהלכות פי"א אות ו ס"ק ג) שאף אם תאריך ההמחאה הוא לאותו היום, מימי נחשב הדבר כמכירה בהקפה, ודעת הגר"ש אלישיב (קובץ הליכות והנהגות) שדינו כתשלום במומן, ונחשב כחליפי החמץ.

[משנ"ב ס"ק יז]

וְהַחֻמֵץ עֲצָמוֹ לְעוֹלָם עוֹמֵד בְּאֶסְרוֹ בְּכָל מְקוֹם שֶׁהוּא.

27) אמנם בביה"ל לעיל (סי' ד"ה ואסרוהו) כתב בשם אחרונים, שכיון שנמכר החמץ לנכרי קודם חצות [אף בשעה שבער נאסר בהנאה], מתעיל הדבר שלא יחשב 'חמץ שעבר עליו הפסח', והוסיף, שיש אחרונים שסוברים שאף אם נמכר החמץ אחר חצות, מימי בדיעבד אין להחשיבו כחמץ שעבר עליו הפסח.

[משנ"ב שם]

וְעֵינִי בְּתַשׁוּבַת הַתַּסְוִיפָר אַרְחֵי־חַיִּים סִימָן קד"ט.

28) שלענין חיטים שזרען אדם בקרקע יום או יומים לפני הפסח, שנוהגים למוכרו לנכרי, כתב שם שאם שכח למוכרו, מימי מחמת כמה ספיקות אין לאסור את הגידולים הראשונים מדין חליפי איסורי הנאה [ולולי ספיקות אלו, אסורים הגידולים בהנאה].

סימן תמ"ד

דין ערב פסח שחל להיות בשבת

[משנ"ב ס"ק א]

בּוֹדְקִין וְכוּ'. וְצִרְיָה לְבַרְךָ עַל הַבְּדִיקָה וְגַם לְבַשֵּׁל, כְּמוֹ בְּשָׂאָר שָׁנִים בְּלִיל י"ג.

מילואים

הלכות פסח סימן תמב

המשך מעמוד קודם

גורם, שכן כוחם של שמרי הרכש להחמיץ בא גם הוא משמרי השכר [וראה מקור חיים ביאורים סי' ט].

[משנ"ב שם]

מטעם דקתם כלים אינן בני יוקן⁴⁶].

46) וכפי שכתב הרמ"א לקמן (סי' תמו ס"ה) שאף על פי שבפסח עצמו אין לאכול דבר שנתבשל בכלי חמץ שספק אם היה יבן יומר, ואין אומרים את הכלל שיתם כלי אינו בן יומר [ראה משנ"ב שם (סי' נח)]. ודינו שנתבשל קודם פסח, שאם התבשל בפסח עצמו אסור לאוכלו גם אם ידוע שהכלי לא היה בן יומר, וכפי שפסק הרמ"א שם (סי' מ"מ ב"ט) טוב שני מותר לאוכלו. ובטעם הדבר ביאר המשנ"ב שם (סי' ס"א). שהואיל ויוב טוב שני הוא מדרבנן, לא החמירו בו, ודינם בו סתם כלים כאינם בני יומם' בבשאר איסורים. [אבל בפסח עצמו החמירו בזה יותר מבשאר איסורים משום 'חומרא דחמץ'.]

[משנ"ב ס"ק ט]

רק אם לא היה פכ"ינה ששים נגד תקתה⁴⁷].

47) ואף שהקבה מעמידה את הגבינה ודבר המעמיד לא נאמר ביטול בשישים, ואם כן גם אם היה בגבינה יותר משישים לא היה לה להתבטל, ביאר המחצ"ש (סי' ט) הפמ"ג (אי"א סי' ט) שהואיל והקבה עצמה היא הגורמת את ההעמדה ולא החמץ הבלוע בתוכה, לפיכך אין לחמץ דין מעמיד.

על פי מה שכתב המשגיב לקמן (סי' תמו ס"ק ל) בשם כמה אחרונים, שאף לדעת הסוברים שיבש ביבש חזר וניער, אין זה אלא באופן שבישלו או אפו את התערובת בפסח, שבאופן זה החמץ נתן טעם כשאר התערובת בפסח, ובפסח הרי חמץ אוסר במשהו, אבל ללא כישול או אפיה אין איסור לאכול את התערובת, שכן כבר קודם הפסח התבטל החמץ. על פי זה ביאר החו"א, שמה שכתב הרמ"א כאן שאם נתבטל החמץ קודם הפסח הרי הוא בטל ואינו חוזר וניער, ודינו אף בתערובת יבש ביבש, ובגון שלא בישלו או אפו אותו.

[משנ"ב ס"ק טז]

ועין בקריית גדלים מה שכתב פ"ה⁴⁸].

48) שם (אי"א סי' ח) כתב, שמשמע מדברי המהרי"ל [שהוא המקור לדברי המשגיב] שהשכר אסור בפסח אפילו באופן שהוא פחות משישים מהדבר שהוא התערוב בו, והקשה הפמ"ג הרי הרמ"א כתב לקמן (סי' תמו ס"ה) שבתערובת לה בלח אין אומרים 'חזר וניער'.

[משנ"ב ס"ק טז]

שקל אחר מקן, על ידי המעמיד נעשה כלו חמץ⁴⁹].

49) ואף על פי ששמרי השכר שנתרו בתערובת השלישית או הרביעית אין בכוחם להחמיץ לבדם, וההחמצה נגרמת גם על ידי שמרי הרבש שנתרו, כתב הערוך השלחן (סכ"ג) שמיזם אין להתיר משום זה וזה

הלכות פסח סימן תמג תמד

המשך מעמוד יח

איסור לטלטלה. וראה דעת תורה (בהערה), שבאופן זה שיש לו די מצות וקטנים מצויים הם ואפילו שלא בביתו, לכאורה יש להתיר לטלטל את המצת. [וראה כף החיים סי' שח סי' מב].

9) ולענין מצות שאפו אותן במפורש בכזונה שלא לעם מצוה, האם מותר לאוכלן בערב פסח, ראה מה שכתבנו לקמן (סי' תע"א סי' יא).

וכי שאין לו חמץ ולא מצה עשירה לצורך הסעודה השנייה, אלא רק מצה, כתב ההת"ס (הי' להל' פסח, בסוף חי' לפסחים - מוכא בהלכות חג בחג פסח פכ"ו אות לו) שיקיים את הסעודה במצה, משום שמצות סעודת שבת היא מדאורייתא ודוחה את איסור אכילת מצה כערב פסח שאינו אלא מדרבנן [אבל אין להחזיר משום זה גם לאכול מצה לסעודה שלישית, שהרי מחלקת היא אם צריך לעשותה דוקא בפת, כמבואר בשו"ע לעיל (סי' רצ"א ס"ה)].

[משנ"ב ס"ק יז]

פ"ד ש"יאלל מצה לתאבון⁵⁰].

10) ומטעם זה, כתב הגרי"ח זוננפלד (סדר ערב פסח שחל בשבת אות ח) שהצו שעה אחר חצות היום מתפללים מנחה בכל בתי הכנסת, ואין מתאחרים יותר מזה, כדי למהר לאכול סעודה שלישית קודם סוף השעה התשיעית.

מצטרף ללחם משנה, ביאר הגרי"ח קרליץ (חוט שני שבת ח"ד קובץ ענינים עמי' סטט) שאף על פי שמצה אסורה באכילה בערב פסח, מי"מ יש כזה חשיבות לסעודה במה שמונה לפניו עור לחם.

ולטלטל את מצת המצה בשבת זו, כתב הפמ"ג (אי"א סי' א) שאסור, משום שבערב פסח אסורה היא באכילה מדרבנן, וכן מקפידים עליה שלא להאכילה לעפות או לתת אותה לנכרי, ולכן נחשבת למוקצה. ומיזם בשבתות לפני כן, כתב הגרי"ח אויערבך (שו"ת מנחת שלמה מהדריק סי' י' הע' 4) שגם לדעת הפמ"ג מותר לטלטל את מצת המצה, כיון שעומדת היא לאכילה אף שמקפיד עליה שלא לאוכלה [ויש להמתח לבד המיוחד ליום טוב, שאף שמקפיד שלא ללבוש בשבת, מי"מ אינו מוקצה מחמת דח], ואף בשבת זו לא נאסרה בטלטול אלא מהבוקר. מאידך, הדעת תורה כתב (ד"ה גס), שמין שהיתה ראויה לאכילה בבין השמשות [ואף הנהגים איסור באכילת מצה מראש חודש ניסן הרי אינו אלא חומרא], שוב אינה נאסרת בטלטול, כיון שאין מוקצה לחצי שבת.

ואם יש בביתו קטן שאינו יודע לספר ביציאת מצרים [ולכן מותר להאכילו מצת מצוה], ויש לו די מצות מצוה לצורך הלילה גם אם יאכיל מצה לקטן, כתב בשו"ת שואל ומשיב (תמנ"א ח"ב סי' ע"ג) שאין

הלכות פסח סימן תמד

המשך מעמוד 36

[ובלכך שלא יכחשו את שערות המכרשת]. ולענין השימוש במברשת שיניים בשאר שבתות השנה, ראה מה שכתבנו לעיל (סי' שכו סי' י). ולגבי הגעלת שיניים תורתות לאחר סעודת שחרית בשבת זו [ולגבי הדין אם הגעלתן היא מעיקר הדין ראה מה שכתבנו לקמן (סי' תנ"א

קרליץ] (חוט שני פסח פט"ו סי' ד) שאם אינו פסיק רישא שיצא דם, מותר להשתמש במכרשת שיניים יבשה כדי להסירם [אמנם אם היא רטובה יש אופנים שאסור משום 'סוחט']. והוסיף, שאם לאחר מכן נשארו במכרשת פירורים, מותר לטטוף אותה או לנערך כדי שיפלו

הלכות פסח סימן תמד

[*] ובקמדינות אלו שאין נוהגין לאכל מצה עשירה, כדלקמן סימן תסב סעיף ד בהג"ה, (ח) יקנים סעודה שלישית במיני (ט) פרות או בכשר ודגים, כדלעיל סימן רצא סעיף ה בהג"ה: ב [*] הטוב לבצר בערב שבת (ט) קדם הצות, כדי שלא יבואו לטעות פשאר שנים לבצר אחר הצות (י) (וביום השבת בשלשום) (סוה): ג יאין מבשלין לשבת זה (ג) (יא) דיקא וכיוצא בזה, ואין עושין בו פה (יב) הענומה בקערה: הגה ואם עבר ובשל והפאכל דבוק בקורה (יג) ואי אפשר לקנחו, (יד) יש (ז) להדיחו מעט להעביר החמץ (מהרי"ו): ד יאחר שאכל בשבת זה סעודת שחרית, (טו) יבצר המפה שאכלו בה ויקנה הקצרות באצבעו ויטמגם מן העין עם שאר קלי החמץ. ואם נשאר פה, (טז) יכול לתנו לאינו-יהודי (ה) (יז) על-מנת שלא לצאת בו (יח) לרשות הרבים, (יט) דרך הערמה (כ) ודבר מועט: ה האם (י) נשאר חמץ אחר שאכלו,

ה סוד התקדיש בשם רש"י ו' כליבו בשם רב האי ופאר פוסקים ז סוד בשם תשובת הרמ"ש ח רמב"ם כפ"ק ג

באר היטב

דבריו דמאי מהני זה, סוף כל סוף האין מפרש שבת, ודו"ק: (3) פרות ושל"ה קשם מהר סתב שרשפ"י היה עוסק פחותה מקום סעודה ג. וכי מהרי"ל: ומהי ראוי לעשותה פמצה מבשלת, אך לא ראיתי נוהגין פן: (1) דיקא. וטוב לבשל בכלים חדשים, טהרי"ו: (7) להדיחו. פי אע"ג דאסור להדיח פלים בשבת אם איצ להם, ה"א ספר פרי להעביר החמץ: (ה) ע"כ. פרוש, שנתנו לו סתמא ולא יאמר לו להוציאם לריח, והדיח דלית לן ריח מסר לצעות לו להוציאם, ולפן לי הרבה בבת אחת, מ"א, ט"ו. סתב מהרי"ו, שאם אין איי לכבד את הבית וכדו יתקאל ע"י שני בכבד. וכתב בית, שהמנהג לתן לכלבים ולא לחזיר: (1) נשאר. פי ואין איי שיקבל ממנו.

שערי תשובה

כצ"פ שקל בשבת אין לו תקון זה, יש להחיר המעלה לטאי קדיל סלת חזיל אוכל והולה בו דלא הוי ההפךשה תקון כדאורחא. ולכן שפיר מתר להפריש בשבת ולתן לכתן קטן וזאבל, ע"ש: [*] ובקמדינות כ"ו, רצח גשירית י"ב סימן כה מה שהקשה ע"י שאין ראה מפיחא ופאפא לצי"פ, וע"ש שקטב דער מצות ודאי מסר לאכל מצה עשירה כע"פ, והמנהג הטקל כל היום אפילו בלא ערו חולה תקן לא הפסיד אם הוא עכ"פ לערוך קצת, אך הפסח עצמו מהרי"ו, ע"ש: [*] טוב לבצר כ"ו, וע"ש בשירית אחת, מ"א, ט"ו. סתב מהרי"ו, שאם אין איי לכבד את הבית וכדו יתקאל ע"י שני בכבד.

משנה ברורה

ד (טו) יבצר המפה. ואומן (ה) פרוין דקים²² וקנחם הקצרות אין צריך להוציאן מרשותו, דנדרסין ברנלים ומתפצרים מאליהן²³, ומכל מקום טוב שיקבד הבית אחר-כך על-ידי עכו"ם²⁴, ואם אין לו עפ"ים יכבד בעצמו על-ידי שני בכבד [אחרונים]: (טז) יכול לתנו וכו'. במתנה גמורה, ושריין זה בשבת לצרף מצוה פדי שלא יהיה החמץ ברשותו, ויכו' שנתבאר בסימן שו: (יז) על-מנת שלא לצאת בו. לאו דוקא, (י) ורצה לומר, שלא על-מנת לצאת בו, ואפילו בסתמא שרי, ולאפוקי היכא דאמר לו ישראל בהקניא, דאסור משום שבות דאמירה לעכו"ם²⁵; ומכל מקום, בעל-כפשי ראוי שיתנה עמו על-מנת שלא להוציא וכן משמע בהגהת ממוניי שם: (יח) לרשות-הרבים. אכל לכתמילא דאינו אלא שבות, מסר אפילו לומר לו בהקניא להוציא, דשבות דשבות במקום מצוה שרי. וע"ש בסימן שמה דש דעות כפוסקים דרשות-הרבים הוא דוקא בששים רבוא, (י) והדיחהו כל צירות שלנו כרמלית²⁶: (יט) דרך הערמה. רוצה לומר, אף דדעתו היה שיצאנו לחוץ, מפל מקום שרי פיון שאינו אומר לו בהקניא: (כ) ודבר מועט. אכל הרבה אסור, דמוכחא מלתא שנתן לו להוציאם. מיהו, דבר מועט (ח) מסר לתן לו אפילו פמה פעמים, דעל-פל-פנים אינו אלא הערמה ושרי. ודבר מועט הוא פדי סעודה אחת, ובהרמלית מסר בכל גוני, וכנ"ל. אם יש לי חמץ הרבה בהקניא מיוחד ושכח למכרו אותו בערב-שבת²⁷, (ט) צריך לתנו כמתנה לנקדי, ויכול לתנו לנקדי מפרו ומקדעו שידע בו שנתנו לו אחר הפסח, רק דצריך להקנות לו כקנין המועיל דהינו בהגהתה או במשיכה, שמשכחו העפ"ים לרשותו; ואם החמץ רב שאי אפשר למשכו, יקנה לו במסירת המפתח, ואף שאסור לתנו מתנה בשבת, לצרף מצוה מסר. ואם ירא לתנו במתנה שקמא לא יתוירו לו, (י) יש מהאחרונים שמצדדים דיוכל גם למכרו לעכו"ם, ולא מקרי מקח וממכר בשבת פיון שאינו עושה אלא להנצל מאסור חמץ. (יא) אכל פמה אחרונים חולקים על זה ודע"פ דמכירה אסור בקל גונו,

שער הצינור

(א) דנדרסין ותיאדנס, ובתיאדנס מותר פס"פ פחרימזלי"ך²⁸, והנה פתיאדנס הביא דיוכל לקנים פמצה כבשלת, וע"ש פמגן אבהתם שכתב דאין נוהגין פן. ובהבאר הג"א קצוד דלדעת הרמב"ם אסור לאכל מצה עשירה וכן מצה מבשלת בערב פסח אפילו קדם שעה עשירית, ומשמע שם דעושה נוסח לשיטה זו¹⁶: (3) אחרונים: (ג) לבוש ועלת שבת ומגן אבהתם חק"י:ע"ק: (7) ואין לערות רותם לתוך קלי-חמץ מפלי-פסח²¹, אם לא שרופה שלא לשמש בקורה זו שעה מוזכה עד לאחר פסח [פמ"ג ודהית]: (ה) חק"י:ע"ק ושי"א: (1) מגן אבהתם ואליה רבה וכן משמע מביאר הג"א. ולא חק"י:ע"ק: (1) אחרונים: (ד) מגן אבהתם ושי"א: (ט) חק"י:ע"ק והרי"ו ושי"א: (י) חק"י:ע"ק והעיקרו האליה רבה ונדר"החיים, ע"ש שם: (יא) הגר"ז בסימן תמח א"ת טו, וכן הניח הפרימגרים במשבותיהם דב זה בצרף עין, ע"ש מה שדחה קצת חק"י:ע"ק, וכן בבית מאיר באבן-העזר סימן קלו השיג על חק"י:ע"ק דתתה ראותו, והסכים עמו קרב כס"סופר, ויזכר בהגהת סתב-סופר: תר"ם: 1 בפסחאות מבשלות (מפצה סחונה). 2 לכיכות מטענות (מפצה סחונה).

(ח) יקנים וכו' במיני פרות. ע"ש לעיל בסימן רצא סעיף ה דנ"ש דעות בפוסקים אם צריך לעשותה דוקא פפת או דסגי גס-פן בשאר דברים, ולזה אמר דבשעת הדחק כנה יכול לסמוך על המקלחין, וע"ש שם פיותר טוב בכשר ודגים מפפרות. והוא הדין דיוכל לקנים (6) בתבשיל (פגון קנייד-לי"ף), אף יש נפקא-מנה, דנה אינו מתר רק קנים שעה עשירית, והיכא שמקנים בפרוח¹¹ או בכשר ודגים (3) ויכול לקנים אפילו אחר שעה עשירית, אף בכל זה יזהר שיאכל רק מצט ולא למלא ברסו, כדי שיאכל מצה לתאבון. וע"ש באחרונים שקתבו, דטוב גס-פן שישלק סעודה שחרית של פת לשנים¹², דהא יש אומרים דיוצא כנה ידי סעודה שלישית, וכן כתב בבאור הגר"א דנכון לעשות כן¹³; אף כל זה אם לש לו שהיה לברך פינחס וזה הפסיק איזה שהות¹⁴, כדי שלא יהיה ככלל ברכה שאינה צריכה: ב (ט) קדם הצות. לאו דוקא, ורוצה לומר בתחלת שעה שלישית כמו בשאר שנים¹⁷: (י) היום השבת יבטלנו. וכדלקמן בסעיף ה. (ג) ואינו צריך לבשל בערב-שבת בשעת בעורו, דסוף סוף יהיה צריך לבטל פיום מסר, שיתרי חזור וזוכה בפת שמשיר לצרף השבת, ויש לחש שקמא ישאר מהם מצט: ג (יא) דיקא וכו' יוצא כנה. דבר שדורפו לדבק בפלי, פי יצטרף להדיקם אחר האכילה משום אסור חמץ, ואסור פיון שאין צריך להם שוב באוחו היום, ככסימן שכג סעיף ו: (יב) הענומה. יבשה: (יג) ואי אפשר לקנחו. דאם אפשר בקנות לבד אסור להדיח שלא לצרף: (יד) יש להדיחו מעט. רוצה לומר, רק בכדי שיעבר החמץ, וכדמסיים: ואף-על-גב שהוא שלא לצרף שבת¹⁸, שרינו בריבד משום אסור חמץ¹⁹, ומכל מקום אם אפשר להדיח על-ידי עכו"ם, צריך אם אי אפשר בקנות. קתבו הפוסקים, שטוב שיקבשלו (7) בכלים חדשים המוקנים לפסח. ובהיום נהגו בכמה מקומות במדינתנו, שאחר התפלה אוכלים מאכלים קרים של חמץ²⁰, ואתר חצי היום אוכלים תבשילים חמים שעמדו פתגור ושתבשלו בכלים של פסח, ויוצאים כנה סעודה שלישית:

הַלְבוֹת פֶּסַח סִימָן תַּמֵּד

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ט]

[היכא שְׁמַקְיָם בְּפִירוֹת¹¹¹] וכו', שְׁיַחֲלֵק סַעֲדַת שְׁחִירִית עַל פֶּת לְשֵׁנִים¹¹²] וכו', וְכֵן כָּתַב בְּבֵאֵר הַגָּר"א דְּנִבְחֵן לְעִשׂוֹת כְּזוֹ¹¹³] וכו', אִם יֵשׁ לוֹ שְׁהִית לְבָרוּךְ בֵּינָתִים וְהִפְסִיק אֵינָה שְׁהוּחִ¹¹⁴].

(11) והמקיים סעודה זו בפירות, כתב השל"ה (פסחים נר מצוה אור יט ד"ה ערב פסח) שלכתחילה יקח פירות משבעת המינים, כדעה שהובאה בשבלי הלקט (הובא בב"י סי' רצא), ובטעם הרב רבי שיש להעדיף, כתב הכף החיים (סי' טז) שהוא משום שמברכים אחריהם ברכת 'מעין שלוש'.

(12) ומי שבערב פסח שחל בשבת רוצה לאכול את הפת במקום אחד ואת שאר המאכלים שנתבטלו בכלי פסח במקום אחר, ראה מה שכתבנו לעיל (סי' קעח ס"ק לג) אם יש בזה משום שינוי מקום.

(13) אמנם, לענין מי שבערב פסח קודם חצות אין לו מזון אלא לסעודה אחת. כתב בשעה"צ לעיל (סי' רצא ס"ק ז) שלא העתיק את דברי המג"א שם, הסובר שיחלק את סעודת שחרית לשתיים כדי לצאת ידי חובת סעודה שלישית, משום שהיא חומרא המביאה לידי קולא, כיון שלדעת השו"ע שם (סי' א) קודם חצות אינו יוצא ידי חובת סעודה שלישית ונחשבת לברכה שאינה צריכה.

והנהגים לחלק סעודה שחרית לשתיים, דעת הגר"ש אלישיב (קובץ הליכות הנהגות) שראוי לאכול בסעודה הראשונה רק בביצה, כדי שישאר תאב לאכילת הסעודה השנייה.

(14) ושהיה זו שבין הסעודות, כתב לעיל (סי' רצא ס"ק יד) בשם אחרונים, שלא ישאר במקומו אלא יקום וילך מעט בין הסעודות, והנשארים במקומם לא יצאו ידי חובה, משום שנחשב בזה כסעודה אחת.

ושיעור השהות בין הסעודות, כתב החמד משה (סי' ו) שדי לשהות כדי הילוך ד' אמות, ובדרכי חיים ושלום (הנהגות המנחת אלעזר ממנוקאטש עמ' תא) הורה שהשיעור הוא רבע שעה, וההו"א הורה לבני ביתו (אגרות הו"א ח"א סי' קפח) לחלק את הסעודה על ידי הפסק של חצי שעה.

[שעה"צ ס"ק א]

ובביתאדם ממיר פסח בחרמקל'יך, וקבנך תסיים אוסר¹¹⁵] וכו', ומשמע שם דְּדַעְתָּהּ נוֹשָׂה לְשִׁטָּה זו¹¹⁶].

(15) ולעיל כתב המשנ"ב (סי' רצא ס"ק כה) כדעת הח"י אדם, שיקיים סעודה זו במיני טיגון שעושים ממנה בתושה.

ועוגה שנעשתה מקמח מצה שנילוש בין ושמן, כתב במשנ"ב לקמן (סי' תעא ס"ק יט-כ) שאסור לאוכלה בערב פסח, משום שלא נתבטל ממנה בזה שם מצה [אמנם הוסיף שם, שלא כדאי לצאת בה ידי חובת אכילת מצה בליל הסדר].

(16) אמנם, במשנ"ב לקמן (סי' תעא ס"ק כ) כתב בפשיטות, שיותר לאכול מצה שנתבטלה בכלי ראשון [קודם השעה העשירית], משום שבודאי לא נקראת מצה.

ובמקום הצורך, כגון מי שיש לו שיניים תותבות [שקשה לנקותן מהפירורים], וכן במוסדות ציבור כמו בתי חולים וכו', דעת הגר"ש אלישיב [קובץ הליכות הנהגות] שלא יאכלו חמץ בשתי הסעודות, אלא יאכלו מצה מבתולת.

ולענין ההנהגה בבתי מלון, דעת הגר"ש אויערבך (הליכות שלמה פסח פ"ח ארחות הלכה הע' 59) שאף שבביתו מותר לכל הדעות לקיים סעודת ליל שבת במצה מבוטלת כשיש בכל פרוסה כוית, מימ בבתי מלון לא ישתמשו בעיצה זו של מצה מבוטלת [ואף לא במצה עשירה], כי אין ראוי לקבוע הנהגה זו לרבים.

[משנ"ב ס"ק ט]

בתחלת עֶצָה שְׁשִׁית כְּמוֹ בְּשָׂאָר שְׁנֵים¹¹⁷].

(17) ואף שבשאר השנים כתב לעיל (סי' תלד ס"ק יב) שיש לבער קודם השעה השישית, ביאר הגר"פ פונק (מקראי קודש פסח ח"א סי' מח הע' 4) שהוא כדי שישאר לו זמן לבטל אחר הביעור, מה שאין כן כאן שהביטול הוא למחרת, רשאי להמתין לתחילת השעה השישית.

[משנ"ב ס"ק יד]

וְאֶף-צִלְצֵלָבִּי שֶׁהוּא שְׁלֵא לְצַרְךָ שְׁפַת¹¹⁸], שְׂרִינְךָ בְּדִיעֵבֶד מְשוּם אֶסוּר קִמְצָךָ¹¹⁹] וכו', שְׂאֶמֶר הַתְּפִלָּה אוֹקְלִים מְאָקְלִים קָרִים שְׁל קִמְצָךָ¹²⁰].

(18) ואף שצורך היום הוא שלא יכשל באיסור חמץ, ביאר הגר"ש אויערבך (שש"כ פכ"ח הע' קעו) שלשם כך הרי די בכפית כלי.

(19) אמנם, לענין הדחת כלים שאפו בהם מצות ביום טוב ואין דעתו לשוב ולאפות בהם בו ביום, כתב הרמ"א לקמן (סי' תנט ס"ד) שאין להדיחם אלא על ידי נבר, ומבואר במשנ"ב שם (סי' לה) שכיון שיש בהדחתם איסור שבות לא הותר לעשות כן אלא על ידי נבר, משום שהוא 'שבות דשבות' במקום מצוה, ולא כתב שמשום מצוה התירו להדיחם על ידי ישראל. ובטעם החילוק בין שני אופנים אלו, כתב השו"ע הרב (שם סכ"ב) ששם לא התירו להדיחם על ידי ישראל כיון שהבצק הדבוק בכלים עדיין לא החמיץ, וכדי למנוע את החמצות הרי אפשר להטיל את הכלים למים צוננים, או לאפות אותם עם הבצק שעליהם, אבל בענינו שחמץ הוא שדבוק בכלים, מותר לישראל להדיחם אפילו בשבת.

(20) ולאכול קטניות בסעודה זו לנהגים איסור לאוכלן בפסח, כתב הגר"ה זונפלד (סדר ערב פסח שחל בשבת אורח ג) שהנהגים בירושלים לאכול בבוקר מאכלים קרים, ורק לסעודה שלישית אוכלים את החמץ, אין זה אלא משום שאין להם אלא כירה המוכשרת לפסח, אבל מי שיש לו עור כירה, ודאי שאין שום איסור להטמין בה לסעודת הבוקר תבשילין של אורז וקטניות בלי תערובת חמץ כלל. וכן כתב הערוך השלחן (סי'ה).

[שעה"צ ס"ק ז]

וְאֵין לְפִירוֹת רוֹמֵם לְחוּךָ בְּלִי-חֶמֶץ בְּקִלְיֵי-פֶסַח¹²¹].

(21) ובטעם הדבר, כתב השו"ע הרב (סי' תנא סני"ט) שעל ידי העירוי נפלט הבל חמץ מהכלי התחתון, ועולה הוא לכלי העליון דרך אדי הקילוח [ניצוק], כמבואר ברמ"א (יו"ד סי' קה ס"ג) לענין כלי שיש בו שמן כשר, שלכתחילה אין לערות ממנו לחוך נר הדולק בשומן טריפד]. ומ"מ הוסיף, שבדיעבד אם בישל בפסח בקדירה זו שעירו ממנה לחוך כלי חמץ, התבטל שבה יהיה מותר אפילו באכילה.

ואם מ"מ רוצה לאכול את התבטול בכלי חמץ כשהוא ערוין חם, כתב הפמ"ג (א"א ס"ק ד) שיערה אותו מהקדירה לכלי אחר של פסח [שדינו ככלי שני], ומנעו ישפוך את התבטול לכלי החמץ.

ולערוט מבלי פסח לכלי חמץ שאינו כן יזמו או שלא נבלע בו חמץ אלא בכלי שני, הסתפק הגר"צ קרליץ (חוט שני פסח פ"י ס"ק כד) שמה אין מחמירים בזה, וכתב שבדיעבד אם עירה לתוכם, מותר להשתמש בכלי הפסח בשנה שלאחר מכן.

[משנ"ב ס"ק טו]

וְאוֹתָן בְּרוּרִין דְּקִיָּים¹²²] וכו', וּמִתְפַּרְעִים מְאָלִיקִים¹²³] וכו', טוֹב שְׂיִכְפַּד הַבֵּית אַחֲרֵךְ-עַל-יְדֵי עֶבְרִים¹²⁴].

(22) ולענין הפירוים הדקים שנשארים בין השיניים, דעת הגר"נ **המשך במילואים עמוד 7**

